

Що ж стосується прагнень якось забезпечити традиційні релігії від наступу на них громадянської, то тут слухними щодо них є вимоги того ж Р.Беллаха: «Насамперед історична релігія має заново визначити свою систему релігійних символів з тим, щоб надати смисл культурній творчості в діяльності поцейбічного світу. Вона повинна зуміти зорієнтувати мотивацію, що дисциплінується через релігійні обов'язки на справи цього світу. Вона повинна сприяти розвитку солідаризованої та інтегрованої національної спільноти, не прагнучи при цьому ні підпорядкувати її своїй владі, ні розколоти, хоч це явно не має на оці санкціонування нації як вищої релігійної мети. Вона покликана надати позитивного значення тривалому процесу соціального розвитку і знайти можливим для себе високо оцінювати його як соціальне завдання, але при цьому знову ж не приймати соціальний прогрес за релігійний абсолют. Історична релігія має сприяти утвердженню відповідальної і дисциплінованої особи. Пристосовуючись до нового співвідношення між релігійним і світським в сучасному суспільстві, вона має знайти сили для того, щоб здобути свою власну роль як приватної добровільної асоціації й визнати, що це не суперечить її ролі як носія вищих цінностей суспільства» (Беллах Р. Социология религии // Американская социология: перспективы, проблемы, методы. – М., 1972. – С. 276-277).

В. ЛЮБЧУК ■

МІЖКОНФЕСІЙНА СПІВПРАЦЯ ХРИСТИЯНСЬКИХ ЦЕРКОВ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Із поширенням демократичних цінностей, формуванням громадянського суспільства особливої ваги набуває функціонування недержавних та громадських організацій, чільне місце серед яких займає і діяльність християнських церков. Багато уваги приділяється вивченню відносин церкви та держави, але не менш важливим, на нашу думку, є з'ясування характеру відносин між самими конфесіями. Тим більше, що на сучасному етапі Україна є поліконфесійною державою. До речі, найчисельнішими, станом на 1 січня 2007 року, є УПЦ КП – 3949/58 організацій, УАПЦ – 1189/1, УПЦ МП – 11238/113; РКЦ – 1036/7, УГКЦ – 3624/4, у протестантів найчисельнішими є ВСОХБ (2626/79), СХВС (1500/88) [1, С. 66, 68-69]. Виходячи із перелічених кількісних характеристик можемо відзначити помітний вплив цих християнських церков на суспільне життя нашої країни.

У свій час відомий український соціолог-історіософ В.Липинський відзначив залежність діяльності Церкви як соціального інституту від умов соціуму. Ця ж позиція близька і до поглядів інших вчених у сфері соціології релігії, зокрема Е. Трьольча та М. Грушевського. Скажімо, якщо перший говорив не лише про залежність Церкви від соціально-економічних умов свого часу, але й відзначав і зворотність впливу, то М. Грушевський, у свою чергу, зауважував про таку ж залежність, аналізуючи церковне життя України в умовах втрати нею своєї державності.

У сучасних суспільних умовах особливо позначається вплив Церкви як соціального інституту на розвиток суспільства та зворотний зв'язок. Досить зазначити тут, що важливим для Церкви є взаємодія із державними інституціями, іншими соціальними інститутами.

З огляду на поліконфесійність української держави не менш актуальною постає і проблема міжконфесійного діалогу. Німецький філософ та соціолог Ю. Хабермас, представник Франкфуртської школи, у своїй теорії комунікативної дії вказував на значну роль саме діалогу. Але, звичайно, він мав на увазі «раціональний» та «легітимний» діалог, сторони-учасники якого повинні були не лише мати змогу висловити свою думку та вислухати опонентів, але й дійти спільної точки зору. Тим більше, що в умовах становлення громадянського суспільства роль комунікації, а відтак і можливості ведення діалогу значно зростають завдяки розвитку інформаційних технологій, Інтернету. По суті, саме курс на громадянське суспільство дає можливість релігії, християнським церквам як яскравим представникам її в Україні показати свою спроможність функціонувати в сучасних секуляризаційних умовах.

Одним із ефективних шляхів для вирішення релігійних та суспільнозначущих проблем є налагодження міжконфесійної співпраці в середовищі християнських церков. Якщо звернутися до

■ В.Любчук, аспірантка кафедри соціології Інституту соціальних наук Волинського Національного університету імені Лесі Українки.

дефініції, то під міжконфесійною співпрацею можемо розуміти спільну діяльність різних конфесій у різноманітних сферах; формування погодженого рішення щодо суспільно значущих проблем. Відтак у такій співпраці може бути закладений суто «пасивний» компонент – лише обговорення або поєднання «пасивного» із «активним», тобто, коли прийняті рішення втілюються в життя за допомогою спільних заходів.

Перш ніж розглянемо конкретні форми, способи міжконфесійної співпраці, спробуємо проаналізувати її перспективність в сучасних умовах та готовність християнських церков до неї. Початок 90-х років ХХ століття відкрив значні можливості для традиційних церков – православних та католиків. Цей період знаменувався поверненням церковного майна, культових споруд, врешті давав надії цим гілкам християнства посісти гідне місце в структурі суспільних відносин. Водночас, у середовищі православної церкви відбувся розкол, внаслідок якого з'явилися три гілки православ'я: УПЦ МП, УПЦ КП та УАПЦ. Розпочатий процес об'єднання православ'я в Єдину Помісну Православну Церкву поки що не має успіху, хоч саме від вміння співпрацювати залежить вирішення цього важливого для православних церков питання, оскільки, не звертаючи увагу на кількісні переваги православних конфесій у порівнянні з іншими, популярність православних церков не зростає. Крім того, православ'я відверто відстає у поширенні власного вчення через соціальну діяльність, що теж відбивається на прихильності до нього. Зібрання представників усіх гілок православ'я на різних рівнях теж не завжди сприяє позитивному вирішенню об'єднання.

У 2007 році в м. Луцьку проводився громадсько-релігійний форум «За Єдину Православну Помісну Церкву», який організувала УПЦ КП. Але конструктивного обговорення зазначеного питання так і не відбулося, оскільки участь у форумі брали не усі зацікавлені сторони. Були відсутні представники УПЦ МП та УАПЦ. Натомість, активну участь брали представники влади та політичні сили, які відстоювали позицію УПЦ КП. Очевидно, що за такої організації ще тривалий час проблема Єдиної Помісної Православної Церкви буде лише предметом обговорення і не буде зрушена з місця. Це лише один із прикладів, коли зібрання постають простою формальністю.

Активізували свою діяльність католики, особливо греко-католики, яким почали повертати культові споруди. Звичайно, що цей процес не завжди проходив безболісно та без образ з боку інших конфесій, зокрема православних. Але тепер конфлікти з приводу передачі храмів не настільки гостро виражені, як це було раніше.

У серпні 2005 року було перенесено резиденцію глави Української Греко-Католицької Церкви до Києва. Любомир Гузар неодноразово підкреслював, що ця подія матиме далекоглядну перспективу. Переїзд до Києва відкриває більше можливостей для спілкування з іншими конфесіями, тобто спостерігається готовність греко-католиків в особі їхнього глави до ефективної співпраці із релігійними опонентами. Із незалежністю України отримали нове дихання і протестантські конфесії, діяльність яких переважно є позакультовою.

Таким чином, плюралістичні тенденції в християнстві України набули реального втілення. І на сьогодні католицькі та протестантські конфесії мають не менш вагоме значення, аніж православні, не лише на релігійному, але й на суспільному ґрунті. Про це свідчить їх різноманітна соціальна діяльність.

Споконвіку релігія була тією духовно-моральною основою, що забезпечувала гармонійний розвиток особи та суспільства через спілкування з вищим абсолютом – Богом. Основною ж підвалиною сучасного громадянського суспільства є співробітництво різних соціальних інститутів. Від того, наскільки ефективним воно буде, поставатимуть, відповідно, успіхи чи невдачі у досягненні суспільного блага.

То ж чи можемо ми нині говорити про існування в Україні співробітництва між конфесіями? Безумовно, що так. Відповідна робота в цьому напрямі ведеться з боку різних конфесій. З огляду на це, можемо виділити такі форми міжконфесійного співробітництва:

- 1) проведення спільних конференцій, звернень до органів влади;
- 2) організація та участь у спільних заходах благодійного, культурного та соціального характеру.

Значну роль у забезпеченні такого співробітництва відіграє Всеукраїнська Рада Церков та релігійних організацій, яка поєднує представників різних конфесій України. На засіданнях комісій ВРЦіРО обговорюються багатоманітні проблеми. Для прикладу, на засіданні комісії Всеукраїнської Ради Церков та релігійних організацій з питань соціального служіння в кінці 2006 року розглядалися питання, пов'язані із спорудженням нового храму, обговорювалися особливості роботи з громадянами, що постраждали від торгівлі людьми чи від сексуального рабства [2].

Окремо можемо зазначати про об'єднання конфесій щодо вирішення суспільно важливих питань. В останні роки представники традиційних християнських конфесій звернули увагу на таку форму співпраці як спільні звернення до влади. Причому вони стосуються не лише релігійних питань, а й громадських. Зокрема, заслуговує на увагу звернення, яке

стосується впровадження викладання основ християнської етики в загальноосвітніх навчальних закладах [3]. Особливість його полягає у обґрунтуванні такого рішення. В даному випадку поєдналося суто релігійне мотивування із громадянським. Глави церков вбачають за необхідне поєднати свої зусилля із державою для виходу із духовної кризи і вважають, що впровадження «Основ християнської етики» в навчальні програми є одним із шляхів залучення молоді до християнських духовних цінностей, а відтак і духовно-морального відродження народу в цілому. Визнання церквами секуляризаційних тенденцій дало їм підстави визначати даний курс як позаконфесійний і як такий, що дійсно буде об'єднувати на основі спільних культурних символів, цінностей, принципів.

Можемо звернутися до аналізу інших звернень глав церков, де вони торкаються нерелігійних, але суспільно значущих питань. Мова йде про необхідність визнання голодомору геноцидом та про загрозу сепаратизму. Якщо в першому випадку звернення містило прохання справедливої оцінки минулого та вшанування пам'яті жертв, то в іншому – акцентувалася увага на негативних наслідках сепаратизму для держави та народу в цілому. Головне, що до останнього звернення приєдналися не лише представники християнських церков. Така однотайність може свідчити про готовність різних церков і релігійних організацій різних конфесій до співпраці заради спільного блага. Хоча тут варто зауважити на тому факті, що міжконфесійний діалог чи співпраця не означає об'єднання усіх «в одну корзину», тим більше, що це є неможливим. Але необхідно знаходити такі точки дотику, де співпраця була б досить плідною. Як зазначає отець Дмитро Сидор, такими сферами є культурне, освітнє та місіонерське поле, а також засоби масової інформації [4].

Людмила Шангіна, координуючи постійно від Центру Розумкова діючий Круглий стіл «Релігія і влада: пошуки взаємодії», також відзначає позитивність міжконфесійного діалогу, оскільки в межах Круглого столу представники духовенства погоджують спільну позицію стосовно суспільних проблем та щодо відносин церкви і держави. Але поряд із оптимістичним прогнозом, вона також відзначила й деякі фактори, які заважають порозумінню, а саме: 1) втручання держави; 2) втручання «лівих» біляцерковних політичних об'єднань і партій [5].

Очевидно, що політизація міжконфесійного діалогу не кращим чином відбивається на ньому. Можливо, саме цей фактор не сприяє порозумінню, скажімо, в середовищі православних церков, роз'єднаність яких та постійні звинувачення одне одного, на нашу думку, не дають змоги зосередитися на значно важливіших проблемах, пов'язаних із духовно-моральною деградацією суспільства, зuboжінням, злочинністю і т.п.

Таким чином, ефективне міжконфесійне співробітництво є надзвичайно актуальним, оскільки свідчить про рівень толерантності та солідарності як в релігійному середовищі, так і в суспільстві в цілому. Очевидним є вплив держави, політичних сил на формування міжконфесійного діалогу. Але, на нашу думку, християнським церквам необхідно чітко визначити свою позицію щодо такого втручання і навчитися самостійно приймати важливі для них рішення. Адже від того, як їм вдасться побудувати діалог в своєму колі, із державою, інститутами громадянського суспільства залежить їхнє майбутнє та духовне майбутнє суспільства.

Література

1. Релігійна мережа України. Таблиця змін з даними на 1 січня відповідного року // Релігійна панорама. – 2007. – № 2.
2. Церкви в Україні готові співпрацювати у сфері соціального служіння // <http://cerkva.info/2006/12/22/VPCIRO.html>
3. Звернення Глав традиційних християнських Церков про християнські цінності в освіті // www.ugcc.org.ua/ukr/documents/aprea/2005/osvita/
4. Чи існує міжконфесійний діалог в Україні? // www.risu.org.ua/ukr/religion.and.society/other_art/article;7457/
5. Шангіна Л. Міжконфесійний діалог має абсолютно позитивні перспективи // www.risu.org.ua/ukr/religion.and.society/other_art/article;6940/